

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМАНДНОЇ РОБОТИ ЛЬОТНИХ ЕКІПАЖІВ

Особливості роботи авіаційних екіпажів полягає у спільній діяльності, яка відбувається в особливих умовах. Для визначення міри ефективності роботи в особливих умовах використовують термін надійність. Під надійністю групи розуміють збереження високої результативності взаємодії в напружених умовах (або незалежно від умов) .

У статті ми розглядаємо ефективність взаємодії членів льотного екіпажу як ключового фактору надійності групи.

Як правило, фактор надійності групи в особливих умовах діяльності розглядався в контексті потенціалу

- психофізіологічної витривалості кожного члена команди
- їх сумісності .

Не заперечуючи важливості зазначених вище параметрів, ряд науковців [1] вважають, що на рівень групової надійності суттєво впливають соціально-психологічні параметри серед яких центральним є фактор організованості групи (рівень її розвитку).

Проведений теоретичний аналіз дав змогу визначити основні критерії ефективності льотної команди :

- професіоналізм кожного члена команди;
- позитивно-конструктивна міжособистісна взаємодія;
- орієнтація на успіх команди ;
- здатність до узгоджених дій, спрямованих на позитивний результат.

Фактор професіоналізму кожного з членів екіпажу обумовлює його особисту надійність з огляду на виконання функціональних обов'язків.

Оскільки процес поетапного визначення професійної придатності потенційних членів авіаційного екіпажу дає змогу виявити професійно-непридатних осіб, будемо вважати, що рівень

професіоналізму кожного члена команди є достатнім для ефективного виконання своїх персональних обов'язків.

Оскільки будь який член екіпажу виконує свої функціональні обов'язки не ізольовано, а в складі команди, високий рівень комунікативної культури, психологічна компетентність також мають увійти до переліку професійно-важливих якостей і визначатися як один з факторів професіоналізму, що впливає на ефективність взаємодії при виконанні спільної діяльності і підвищує показники групової надійності. Ефективність групової взаємодії льотних екіпажів залежить також від досвіду взаємодії в групі – спрацьованості екіпажу. Спрацьованість команди передбачає наявність механізмів, що забезпечують високу скоординованість дій всіх членів команди .

У льотних екіпажах постійного складу спрацьованість команди досягається завдяки тривалій взаємодії членів екіпажа, їх адаптованості та скоординованості дій. Висока ефективність при цьому забезпечується тільки за умови комплексної сумісності членів екіпажа.

Сьогодні в цивільній авіації існує практика формування екіпажів змінного складу. При такому підході ставка робиться на те, що високий рівень професіоналізму забезпечує високу надійність. Проте, не слід забувати що надійність команди не дорівнює сумі надійності кожного члена екіпажу. Крім того, ситуація невизначеності може викликати небажані емоційні реакції. В проведених дослідженнях причин агресивної поведінки пілотів, напруга очікування пілотом інформації про склад екіпажу зазначається як одна з причин виникнення негативного емоційного фону. Це вимагає оптимізації зусиль, спрямованих на забезпечення надійності льотних екіпажів змінного складу.

Відбувається пошук шляхів забезпечення високої ефективності взаємодії членів екіпажу незалежно від тривалості їх спільної діяльності. Центральною при цьому є розробка прийомів активізації дії соціально-психологічних факторів [2]:

- наявності високого рівня психологічної компетентності та комунікативної культури членів екіпажу;
- однорідності екіпажу за соціально-психологічними параметрами;
- позитивного психологічний клімату.

Незважаючи на імовірність достатньо високої ефективності роботи льотних екіпажів тимчасового складу, необхідно зазначити неприпустимість їх стихійно-випадкового формування. Підбір кандидатів за принципом сумісності залишається актуальним та психологічно виправданим і в цьому випадку.

При формуванні екіпажів змінного складу оптимальною, на нашу думку, буде тактика можливої ротації спеціалістів в рамках обмеженої кількості екіпажів. Гіпотетично, це може бути 5-7 екіпажів, які розглядають як одну команду, в межах якої спрацюють всі закономірності динаміки малих груп.

Комплектація такої команди повинна відбуватися на основі вибору кандидатів із загальної кількості профільних спеціалістів авіакомпанії за принципами психофізіологічної, психологічної та соціально-психологічної сумісності. Такий підхід дозволить уникнути імовірності об'єднання в одному екіпажі осіб, несумісність яких спричинить емоційне або сенсомоторне напруження і не дозволить команді бути ефективною.

Пропонуємо визначати такі критерії ефективності командної взаємодії: ціннісно-мотиваційна єдність; високий рівень особистої ініціативи та відповідальності кожного члена команди; зосередженість (центрованість) членів команди на продуктивності діяльності; наявність позитивного психологічного клімату, який передбачає атмосферу взаємної поваги й довіри, визнання компетентності кожного з членів команди, оптимальне співвідношення між емоційним та раціональним елементами взаємовідносин [2]. Психологічну стабільність команди пропонуємо оцінювати за такими показниками:

- рівень командного духу;
- мотиваційний фон команди;
- рівень адаптованості команди до реальних умов діяльності;
- рівень ефективності комунікації команди;
- рівень психоемоційного благополуччя й стабільності членів команди.

Досягнення високих показників по зазначеним факторам вимагає створення психологічної служби для забезпечення психологічного супроводу і розробки стратегії її діяльності, адекватної сучасним вимогам.

На нашу думку, основна мета діяльності групи психологічного супроводу має полягати у забезпеченні високої ефективності діяльності спеціалістів при збереженні їх психічного й фізичного здоров'я. Це має бути система взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих заходів, що сприятимуть забезпеченню високої надійності льотних екіпажів. Оскільки сьогодні в авіації існує практика роботи екіпажів як постійного, так і змінного складу, тактику психологічного супроводу, спрямованого на забезпечення надійності льотної команди необхідно розробляти з урахуванням специфіки кожного варіанта.

Література

1. Сарычев С.В., Чернышов А.С. Социально-психологические аспекты надежности группы в напряженных ситуациях./С.В. Сарычев, А.С. Чернышов // Курск, 2000, 164 с.

2. Сечейко О.В. Роль соціально-психологічної компетентності спеціалістів ергатичних систем / О.В. Сечейко // Екстремальна та авіаційна психологія у контексті технологічних досягнень інформаційної доби: матеріали VII науково-практичної конференції. – К.: НАУ 2012.- С.109-110.

3. Луцький М.Г., Сидоров М.О. Методологія інформатизації науково-практичного супроводження експлуатації авіаційної техніки / Створення та модернізація озброєння і військової техніки в сучасних умовах: 11-а науково-технічна конференція, 8-9 вересня 2011 р. – Феодосія, 2011. – С.147-150.